

**НАУКОВИЙ
ВІСНИК**

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рік заснування 1996

Випуск 744-745

Географія

Збірник наукових праць

Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – Вип. 744-745 : Географія. – 184 с.

Scientific Herald of Chernivtsy University : collection of scientific papers. Chernivtsy : Chernivtsy National University, 2015. – Is. 744-745 : Geography. – 184 p.

У збірнику висвітлюються актуальні проблеми фізичної географії та соціально-економічної географії, над якими працюють науковці Чернівецького національного університету та інших наукових установ і вузів України.

The articles in the journal highlight actual problems of physical geography, economic and social geography, which are studied by the scientists of Chernivtsy National University and other universities and research institutes of Ukraine.

*Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Редакційна колегія:

Головний редактор **В.П. Руденко**
Заступник головного редактора **В.П. Круль**

Editorial Board:

Editor-in-Chief: **V.P. Rudenko**
Deputy Editors: **V.P. Krul**

**В.М. Гуцуляк, В.О. Джаман, М.В. Жук,
М.І. Кирилюк, К.Й. Кілінська,
Ю.С. Ющенко**

**V.M. Gutsuleak, V.O. Djaman, M.V. Juk,
M.I. Kyryliuk, K.Y. Kilinska,
Yu.S. Yushchenko**

Редакційна рада:

В. Андрейчук (Польща)
О. Володченко (Німеччина)
М. Куниця (Росія)
К. Місевич (Росія)
П. Спішак (Словаччина)
І. Стебельський (Канада)
В. Сурд (Румунія)

Editorial Council:

V. Andreychuk (Poland)
A. Wolodtschenko (Germany)
M. Kunitsa (Russia)
K. Misevich (Russia)
P. Spisiak (Slovakia)
I. Stebelsky (Canada)
V. Surd (Romania)

Відповідальний секретар **С.М. Кирилюк**

Responsible Secretaries: **S.M. Kyryliuk**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Міністерства Юстиції України серія КВ № 15750-4222Р від 26.10.2009

Загальнодержавне видання
Входить до переліку наукових видань ДАК України

Адреса редколегії:
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
географічний факультет,
вул. Коцюбинського, 2
м. Чернівці, Україна, 58012

Adress for correspondence
Chernivtsy National University
named after Yuriy Fed'kovych,
Faculty of Geography,
Kotsyubynskyi Str., 2
Chernivtsy, Ukraine, 58012

E-mail: galinahodan@gmail.com

©Чернівецький національний університет, 2015

ЗМІСТ

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ

Бірюков О.В. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ РОЗРАХУНКОВИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ МАКСИМАЛЬНОГО СТОКУ ВЕСНЯНОЇ ПОВЕНІ І БУДОВОЮ РІЧКОВИХ СИСТЕМ НА ПРИКЛАДІ РІЧОК ПОДІЛЬСЬКОЇ ВИСОЧИНИ	4
Кирилюк С., Галюк М., Клим'юк А. ТРИМІРНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ВЕЛИКИХ КРАТЕРІВ МОРЯ ДОЦІВ	8
Кирилюк О. АНТРОПОГЕНЕЗ ДЕЯКИХ БАСЕЙНОВИХ СИСТЕМ ВЕРХНЬОГО ПРУТУ ТА РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НИМ	14
Лук'янець О.І., Каміньська Т.П. ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРОСТОРОВА СИНХРОННІСТЬ БАГАТОРІЧНИХ ЦИКЛІЧНИХ КОЛИВАНЬ ВОДНОГО СТОКУ РІЧОК УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ	18
Москаленко С.О. ПРОСТОРОВА МІНЛИВІСТЬ ПАРАМЕТРІВ СТОКОУТВОРЕННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ДОЩОВИХ ПАВОДКІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЛАНДШАФТНИХ УМОВ	25
Николаєв А.М. СИСТЕМА РАННЬОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРО ЗЕМЛЕТРУС, ДОЦІЛЬНІСТЬ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ СЕЙСМІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ЧЕРНІВЦІВ	29
Попельницька Н.О. ВНЕСОК ШМІДТА. О. О. У ВИВЧЕННЯ ГРУНТОВОГО ПОКРИВУ ПІВДЕННИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	33
Приходько М.М. ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ	38
Прохорова Л.А., Гришко С.В. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ГЕОМОРФОЛОГІЇ	43
Удовиченко В. ДОСВІД ЛАНДШАФТНОГО ПЛАНУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ КРАЇН СВІТУ)	47
Ходан Г. ОЦІНКА ВМІСТУ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ГРУНТОВОМУ ТА РОСЛИННОМУ ПОКРИВІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	54
Ходан Г., Верешко І. ВИКОРИСТАННЯ ТОПОНІМІВ У КУРСАХ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ	56
Холявчук Д., Росоха Ю., Гузницька М. ДИНАМІКА ХАРАКТЕРИСТИК ВІТРОВОГО ПОЛЯ НАД БУКОВИНСЬКИМ ПЕРЕДКАРПАТТЯМ ПРОТЯГОМ 2001-2013 РР.	61
Штойко П. ЗАСАДНИЧІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НОВІТНЬОЇ ГЕОГРАФІЇ	68
Юценко Ю.С., Настюк М.Г. КОЕФІЦІЄНТИ ШОРСТКОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ САМООРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПОТІК-РУСЛО	73
Юценко О.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЛИХ РІЧОК УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ НА ПРИКЛАДІ ЕЛЕМЕНТІВ КРОНИ БАСЕЙНУ ВЕРХНЬОГО ПРУТУ	78

ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

Анітко Н.П. ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНИЙ ТУРИЗМ В СЕРЕДНОВІЧНИХ ЗАМКАХ ТА ФОРТЕЦЯХ УКРАЇНИ	83
Атаманюк Я.Д. ФОРМУВАННЯ БРЕНДИНГУ ТЕРИТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА)	86
Бєліков В. О., Мезенцев К. В., Мельник І. Г. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПОСЕЛЕНСЬКОЇ МЕРЕЖІ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	91
Блокриницький С.М. ГЕОДЕЗИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	97
Бурка В.Й. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНО-ІНДУСТРІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ	102
Бучко Ж.І. ТРАНСКОРДОННИЙ ТУРИЗМ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	109
Владійчук К.В. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ	112
Воловик В.М. ВПЛИВ ГЕОГРАФІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО РЕГІОНУ ПОДІЛЛЯ	117
Гицюк Р.М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В НИНІШНІХ УМОВАХ	122
Городиський Ю.Я. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ХРИСТІЯНСЬКИХ САКРАЛЬНИХ МІСЦЬ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	126
Дудник І., Борисюк О. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА СИСТЕМА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ПІДВАЛИНА ДОСЛІДЖЕНЬ РЕГІОНІВ НИЗОВОГО РІВНЯ	132
Заблотовська Н.В., Бундяк Ю.В. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ	136
Заячук М.Д., Заячук О.Г. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЄМНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРОДОВОЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ЇХ НАПОВНЕННІ	140
Костащук І., Білоус Ю. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ УЧНІВ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	145
Левіцький О.І. РОЛЬ ТУРИСТИЧНИХ ФІРМ В ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	149
Лячинський С.С., Ситник О.І. ГРОШОВИЙ ОБІГ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСВОЄННЯ ТЕРИТОРІЇ ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ У МЕЖАХ МІЖЗОНАЛЬНОГО ГЕОЕКОТОНУ «ЛІСОСТЕП-СТЕП» ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ	154
Орлова М.Л., Ярьоменко С.Г., Стрікаленко Т.В. ФАХІВЦІ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ У СФЕРІ ТУРИЗМУ НА РИНКУ ПРАЦІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	163
Пащук Л.М., Король П.П. ЗАСТОСУВАННЯ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПОБУДОВІ ГЕОПРОСТОРОВИХ МОДЕЛЕЙ ПІДЗЕМНИХ КОМУНІКАЦІЙ	169
Пугач С., Сліпчук А. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТЛОВОГО ФОНДУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	173
Сухий П., Березка І., Лупол М. СУЧАСНА СТРУКТУРА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ ДОЛИНИ РІЧКИ ПРУТ В МЕЖАХ АДМІНІСТРАТИВНИХ РАЙОНІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	177

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ГЕОМОРФОЛОГІЇ

Прохорова Л.А., Гришко С.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Висвітлено основні методичні підходи до організації та проведення навчальної практики з геоморфології на основі використання геоморфологічного обладнання кафедри фізичної географії і геології МДПУ ім. Б. Хмельницького під час проведення польових геоморфологічних досліджень. Геоморфологічні дослідження включають вивчення морфології та морфометрії форм рельєфу, його походження, історії розвитку і особливостей поширення. Розкрита методика геоморфологічних досліджень схилу, річкової долини та яру на прикладі території Північно-Західного Приазов'я. Описана методика геоморфологічного профілювання як для окремо взятої форми рельєфу (яру, балки, пагорбу), так і для геоморфологічного комплексу (річкова долина - вододіл). Головним результатом вивчення рельєфу є геоморфологічна карта, або картосхема, складена на основі маршрутних описів і геоморфологічного профілювання. **Ключові слова:** навчальна практика, геоморфологія, форма рельєфу, елемент рельєфу, геоморфологічне профілювання.

Наявність проблеми. Важливе місце у підготовці сучасних вчителів географії належить навчальним практикам, під час яких відбувається поєднання теорії і практичної діяльності. У цьому напрямі Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького має здобутки і добрі приклади.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Методику геоморфологічних досліджень, а також проблеми підготовки фахівців географів розглядалися багатьма вітчизняними вченими: О.К. Леонтєвим, Г.І. Ричаговим, К.В. Пашкангом, Н.П. Неклюковою, В.Г. Бондарчуком, І.М. Рослим, частково Р.Д. Бойко, А.А. Хижняком та іншими. Детальних досліджень геоморфологічних процесів у Північно-Західному Приазов'ї не проводилося. Частково геолого-геоморфологічну будову Північно-Західного Приазов'я вивчали Г.І. Гаркуша, П.К. Заморій, Г.І. Молявко; геоморфологію долини річки Молочної і Молочного лиману - А.М. Муліка; коси та узбережжя Азовського моря А.А. Аксьонов.

Метою статті є визначення регіональних особливостей основних методичних положень здійснення геоморфологічних досліджень під час проведення навчальних практик з геоморфології.

Виклад основного матеріалу. Навчальна практика з геоморфології завершує вивчення навчального курсу "Геоморфологія", який спрямований на комплексну підготовку майбутнього вчителя-географа на основі попередньо отриманих знань з геології, географії ґрунтів, гідрології, картографії і тому по своїй суті має інтегруючу основу. Навчальні практики проходять у Мелітопольському, Якимівському (навчально-польова база "Ромашка") та Приазовському (навчально-польова база в с. Степанівка Перша) районах Запорізької області.

Метою польових геоморфологічних досліджень є вивчення морфології та морфометрії форм рельєфу, їх походження, історії розвитку і особливостей поширення. У процесі практики студенти розширюють і закріплюють теоретичні знання про рельєф, отримані під час аудиторних занять; оволодівають методами геоморфологічних досліджень, знайомляться з господарськими аспектами застосування геоморфологічних знань. Особливу увагу в процесі навчальної практики необхідно приділити тим видам робіт, які знаходять пряме відображення в програмі з географії та в кращій роботі вчителя географії в школі.

Для проведення навчальної практики з геоморфології на кафедрі фізичної географії і геології МДПУ ім. Б. Хмельницького є необхідне обладнання: барометр-анероїд, компаси гірський і звичайний, планшет для окомірної зйомки, геологічний молоток, лопата саперна, рулетка металева 10-метрова, метр тканиновий, фотоапарат, польова сумка, рюкзак, флакон з 10%-м розчином соляної кислоти, а також у кожного студента повинен бути польовий щоденник та канцелярські приладдя (ручки, олівці прості м'які та кольорові, гумки, лінійки, транспортири, міліметровий папір, альбом для звіту).

Навчальна практика завжди проводиться у три етапи [1].

Перший етап - підготовчий, який полягає у вивченні літературних та фондових матеріалів; в ознайомленні з районом проведення практики та основними методами і методиками польових досліджень.

Другий етап - польові дослідження. Він включає обрання пунктів спостереження і власне польові дослідження, які обираються заздалегідь так, щоб були представлені найрізноманітніші форми і типи рельєфу (морфоструктурні і морфоскульптурні).

Третій етап складається з камеральної обробки матеріалу, його узагальнення і написання звіту.

Важливим в проведенні навчальної практики з геоморфології є виконання індивідуальних завдань та їх диференціація за рівнем підготовки. Під час виконання цих завдань студенти збирають оригінальний матеріал для виконання курсових і дипломних робіт, використовуючи його для доповідей на підсумкових наукових конференціях викладачів та студентів природничо-географічного факультету, на засіданнях географічних гуртків.

Головний метод дослідження - спостереження на маршруті. В межах Північно-Західного Приазов'я широко представлений комплекс форм та елементів рельєфу, утворених флювіальними, еоловими, схиловими та береговими процесами. На формування рельєфу вплинули також новітні тектонічні рухи, геологічна структура та склад корінних порід.

При описанні форм і елементів рельєфу відмічають [3]:

- частиною яких більш крупних форм або комплексу форм являються описуванні елементи або форми рельєфу (схили долин, тераси, уступи терас);
- морфологічні ознаки (вигляд в плані та в профіль, форма схилів, вершини);
- морфометричні показники (абсолютна та відносна висоти, кут нахилу, довжина, ширина);
- співвідношення зі структурами та літологією корінних порід;
- склад і характеристика пухких відкладів (алювій терас, делювій схилів, елювій вододілів);
- сучасні екзогенні процеси (процеси ерозійного розмиву і наміву, котловини, зсуви, розвіювання; детально описують форми, утворені цими процесами).

При вивченні форм рельєфу, сформованих під впливом екзогенних факторів, треба звертати увагу на відносну стійкість порід проти вивітрювання і денудації. Для цього встановлюється потужність елювію, характер зміни породи з наближенням до денної поверхні і характер кінцевих продуктів руйнування гірських порід. До важливих ознак фізичної стійкості порід належить їх співвідношення з формами мікро-, мезо- і макрорельєфу. Утворення навісів і ніш, пасом і грив, терас та уступів пов'язано з різноманітною щільністю порід. Одночасно встановлюється схильність порід до різноманітних процесів денудації - розмиву, змиву, обвалів, осипів або зсувів.

При вивченні схилів треба з'ясувати [3]:

- генетичний тип, або з яких елементів різного генезису вони складаються; висоту обривів верхньої частини схилів, їх геологічна будова;

- характер поверхні, протяжність;
- кут нахилу поверхні схилу осипного зносу, його геологічну будову, ступінь покриття пухким матеріалом, закріпленості акумулятивної поверхні рослинністю;

- характер переходу схилу у вододільний простір (різка бровка, поступове вирівнювання тощо), характер вирівнювання схилів;

- наявність на схилах осипів, зсувів, обвалів, делювіальних шлейфів, ерозійних форм, виходів підземних вод, заболочених ділянок та ін., характер рослинності;

- господарське використання схилів.

На практиці студентами описується схил Радивонівського піщаного кар'єру або прибережний схил Молочного лиману.

Вивчаючи річкові долини, необхідно встановити [1, 3]:

- тип долини (продольний, поперечний, діагональний), переважаючий фактор її формування (тектонічний, ерозійний, гляціальний та ін.);
- глибину долини та її ширину по дну і бровці корінних берегів;

- форму поперечного профілю долини (U-подібна, V-подібна, каньйоноподібна, корито-подібна, щілинна, тіщина тощо);

- крутизну та форму схилів (випуклі, увігнуті, прямі, сходинкові і їх комбінації);

- симетричність або асиметричність схилів долин, якщо спостерігається асиметрія - її тип і можливі причини;

- залежність форм долини від геологічної будови або відсутності цієї залежності;

- використання долини в господарських цілях (сіножаті, городи, рілля, споруди і будівлі тощо).

При вивченні заплави встановлюють її розповсюдження на даному відрізку річкової долини, ширину, відносну висоту над меженним рівнем річки, наявність і характер уступів, розмежовуючих заплаву на високу і низьку, характер мікрорельєфу заплави. Описують складові алювіальних відкладів, що залягають безпосередньо на її поверхні або виходять на відслоненнях підмитих водою уступах. Відмічають ступінь диференціації сучасного алювію на руслову і заплаву фації. Кожну з цих фацій описують окремо.

Вивчаючи надзаплавні тераси, встановлюють межі збережених залишків тераси, їх морфологічну вираженість, наявність добре виражених морфологічних елементів тераси [1, 3]:

- площа тераси: ширина; відносна висота; характер поверхні (горизонтальна або нахилена); нахил, ступінь ерозійного розчленування і розмиву, мікроморфологія поверхні;

- уступ тераси: кут нахилу, характер поперечного профілю (прямий, випуклий, увігнутий, випукло-увігнутий); характер зчленування з площадкою (різка бровка, бровка чітка, бровка погано виражена, перехід поступовий, нечіткий; з чим зчленовується основа виступу (з нижчележачою терасою, з заплавою або безпосередньо з річкою); ступінь розчленування уступу ерозійними формами та описання цих форм; прояв гравітаційних процесів; який елемент долини відмежовує терасу зверху (більш висока тераса або корінний схил), морфологічні і морфометричні особливості цього елемента.

Студентами вивчаються долина р. Молочна у Мелітопольському районі та долина р. Тащенак у Якимівському районі Запорізької області.

При вивченні ярів необхідно визначити [1, 2, 3, 4]:

- місцеположення яру (вододіл, схил долини тощо) та його напрям по відношенню до головного русла і сторонам горизонту;

- тип яру за походженням (первинний вершинний, первинний береговий або схилувий, вторинний донний);

- морфологічну характеристику: довжину, глибину, ширину, крутизну схилів, їх форму, характер дна (в тому числі наявність перепадів, водобійних колодязів);

- склад порід, в які врізаний яр, їх водоносність та ін.;

- подовжній і поперечний профілі яру (у верхній, середній і нижній частині);

- зв'язок яру з місцевим базисом ерозії, наявність водотоку, конусу виносу;

- явища, що сприяють або гальмують розвиток яру.

У зв'язку з тим, що на території Запорізької області найбільш поширеними є флювіальні процеси, для розвитку яких є всі необхідні умови (наявність тимчасових водних потоків, пухкі ґрунти та слабкий нахил місцевості), як результат розвинена яружно-балочна мережа, яка є об'єктом для вивчення ярів.

Важливий метод дослідження - геоморфологічне профілювання. Профіль складається як для окремо взятої форми рельєфу (яру, балки, пагорбу), так і для геоморфологічного комплексу (річкова долина - вододіл). Напрямок лінії профілю визначається таким чином, щоб можна було відобразити типові риси рельєфу, оскільки метою профілювання є характеристика окремих форм рельєфу. Профіль показує послідовність, висоти і протяжність елементів рельєфу, що дозволяє більш повно охарактеризувати кожен форму рельєфу і весь комплекс в цілому. Порядок роботи при складанні профілів наступний [2, 3].

1. Намічається лінія профілю і визначається, які форми рельєфу на профілі важно зафіксувати.

2. Визначається вихідна точка, висота якої на профілі буде прийнята за вихідний нуль (рівень води у річці, днище яру). Лінія профілю ведеться знизу до гори.

3. Виконувач профілю, стоячи у вихідній точки методом окомірної зйомки та барометричного нивілювання, визначає висоту і протяжність першої форми рельєфу й наносить ці данні на креслення у визначеному масштабі.

4. Проводиться зйомка кожної наступної точки до кінцевої на заданій лінії. Лінія профілю наноситься на карту фактичного матеріалу.

Головне завдання вивчення рельєфу - геоморфологічна карта, або картосхема, складена на основі маршрутних описів і геоморфологічного профілювання.

Висновки. Таким чином, навчальна практика з геоморфології є невід'ємною складовою у підготовці кваліфікованих фахівців-географів. Вона допомагає оволодіти не тільки методикою геоморфологічних досліджень, але і слугує основою для краєзнавчих спостережень, а в кінцевому результаті - сприяє підвищенню загальноосвітнього рівня студентів.

Література

1. Полевая практика по общему землеведению: для студентов-заочников I-III курсов геогр. фак. пед. ин-тов / [М.А. Андреева, В.А. Дзикович, В.Т. Дмитриева, Н.П. Матвеев]; отв. ред. Н.П. Матвеев. - М.: Просвещение, 1991. - 112 с.
2. Полевые практики по географическим дисциплинам / [В.А. Исаченков, В.К. Лесненко, М.З. Гальцова и др.]; под ред. В.А. Исаченкова. - М.: Просвещение, 1980. - 224 с.
3. Полевые практики по физико-географическим дисциплинам в условиях Горного Крыма: Методические рекомендации для студентов II курса географических специальностей / [Р.Д. Бойко, Н.С. Сорокина, М.Д. Торбунова, В.В. Тюкова]; сост. Р.Д. Бойко. - Мелитополь: МГПИ, 1988. - 40 с.
4. Тессман Н.Ф. Учебно-полевая практика по основам общего землеведения: учебно-методическое пособие для студентов-заочников геогр. фак. пед. ин-тов / Н.Ф. Тессман. - Изд. 4-е, доп. и испр. - М.: Просвещение, 1975. - 136 с.

References

1. Polevaia praktyka po obshchemu zemlevedeniyu: dlia studentov-zaochnykov I-III kursov heohr. fak. ped. yntov [Field practice in general Earth science: for students of distant form] [M.A. Andreeva, V.A. Dzykovych, V.T. Dmytryeva, N.P. Matveev]; отв. red. N.P. Matveev. M.: Prosveshchenye, 1991. 112 p. [in Russian].
2. Polevyie praktyky po heohrafycheskym dystsyplynam [Field practices in geographic disciplines] [V.A.

- Ysachenkov, V.K. Lesnenko, M.Z. Haltsova y dr.]; pod red. V.A. Ysachenkova. M.: Prosveshchenye, 1980. 224 p. [in Russian].
3. Polevyie praktyky po fyzyko-heohrafycheskym dystsy-plynam v uslovyakh Hornoho Kryma: Metodicheskiye rekomendatsyy dlia studentov II kursa heohrafyches-kykh spetsyalnostei [Field practices in physical and geographical disciplines in the conditions of the mountainous Crimea] [R.D. Boiko, N.S. Sorokyna, M.D. Torbunova, V.V. Tiukova]; sost. R.D. Boiko. Melytopol: МНПУ, 1988. 40 p. [in Russian].
4. Tessman N.F. Uchebno-polevaia praktyka po osnovam obshcheho zemlevedeniya: uchebno-metodycheskoe posobyе dlia studentov-zaochnykov heohr. fak. ped. yn-tov [Educational and field practice in the fundamentals of Earth sciences]. Yzd. 4-e, dop. y yspr. M.: Prosveshchenye, 1975. 136 p. [in Russian].

Прохорова Л.А., Гришко С.В. Методические подходы к организации и проведению учебной практики по геоморфологии. Освещены основные подходы к организации и проведению учебной практики по геоморфологии на основе использования геоморфологического оборудования кафедры физической географии и геологии МПТУ им. Б. Хмельницкого во время проведения полевых геоморфологических исследований. Геоморфологические исследования включают изучение морфологии и морфометрии форм рельефа, его происхождения, истории развития и особенностей распространения. Раскрыта методика исследования склона, речной долины и оврага на примере территории Северо-Западного Приазовья. Описанная методика геоморфологического профилирования как для отдельно взятой формы рельефа (оврага, балки, возвышенности), так и для геоморфологического комплекса (речная долина - водораздел). Главным результатом изучения рельефа является геоморфологическая карта, или картосхема, составленная на основе маршрутных описаний и геоморфологического профилирования.

Ключевые слова: учебная практика, геоморфология, форма рельефа, элемент рельефа, геоморфологическое профилирование.

Prockhorova L.A., Gryshko S.V. Methodological approaches to the organization and conduct of educational practice on geomorphology. Article describes the major approaches to the organization and conduct of training practice for geomorphology. Conduction practice is based on the use geomorphological equipment of Department of Physical Geography and Geology Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University during the field geomorphological research. Geomorphological studies include the study of morphology and morphometry forms of relief, its origin, history, development and characteristics of distribution. A technique for the study of the slope, the river valley and ravine are disclosed on the example of the North-Western Pryazovia. Technique of geomorphological profiling described for individual forms of relief (ravines, gullies, hills), and for the geomorphological complex (river valley - the watershed). The main result of the study is a geomorphic terrain map or schematic map, compiled on the basis of route descriptions and geomorphological profiling.

Key words: educational practice, geomorphology, landform element of relief, geomorphological profiling.